

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
ДРУГА СЕКЦІЯ**

**СПРАВА «МЕРІТ ПРОТИ УКРАЇНИ»¹
(CASE OF MERIT v. UKRAINE)**

(Заява № 66561/01)

Рішення

Страсбург

30 березня 2004 року

У справі «Меріт проти України»

Європейський суд з прав людини (друга секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли судді:

- п. Ж.-П. Коста (J.-P. Costa), голова
- п. Л. Лукайдес (L. Loucaides)
- п. С. Бірсан (C. Bîrsan)
- п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert)
- п. В. Буткевич (V. Butkevych)
- пані В. Томассен (W. Thomassen)
- пані А. Мулароні (A. Mularoni)
- та пані С. Доллі (S. Dollé), секретар секції,

після наради за зачиненими дверима 9 березня 2004 року постановляє таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 66561/01) проти України, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини та основних

¹ Переклад українською мовою рішення «Меріт проти України» був здійснений «Українською Правничою Фундацією», якій видавці цього збірника висловлюють щирі подяку за наданий дозвіл опублікувати україномовну версію рішення в цьому виданні.

свобод (Конвенція) громадянином Ізраїлю п. Ссом Мерітом (*Sam Merit*) (заявник) 13 листопада 2000 року. Заявника представляла пані Андрасоні (*Andrasoni*), адвокат, що практикує в Румунії.

2. Український уряд (Уряд) представляла пані Валерія Лутковська, а згодом — пані Зоряна Бортновська, уповноважені особи Уряду України в Суді.

3. Заявник оскаржував за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції надмірну тривалість кримінального провадження в його справі.

4. 22 жовтня 2002 року Суд ухвалив повідомити державу-відповідача про скаргу заявника стосовно нерозумної, як він стверджував, тривалості провадження у справі. Суд також оголосив неприйнятною решту скарг заявника. Згідно з положеннями пункту 3 статті 29 Конвенції, Суд вирішив одночасно розглядати і повідомлені скарги по суті, і питання щодо їх прийнятності.

ЩОДО ФАКТІВ

5. Заявник народився 1939 року, нині проживає в Ізраїлі. Він є власником 99 відсотків акцій зареєстрованого в Україні товариства з обмеженою відповідальністю «Джейсон Девелопмент Ентерпрайзиз» (*Jason Development Enterprises Ltd*) (далі — *JDE*).

I. КОНКРЕТНІ ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. 27 вересня 1997 року Вадул-Сирецька митниця Державної митної служби України здійснювала митну перевірку вантажів, що поставлялися компанією «Джейсон Індастріз» (її власником є заявник), яка внесла частку до статутного фонду акціонерного товариства *JDE*. Митний контроль виявив, що митна декларація на вантаж була складена представниками *JDE* за підробленими документами. 29 вересня 1997 року Вадул-Сирецька митниця почала розслідування кримінальної справи на підставі стверджуваної контрабанди та шахрайства.

7. Того самого дня справу було передано до прокуратури Чернівецької області (далі — прокуратура) для подальшого розслідування. На підставі постанов прокуратури від 10 і 20 жовтня 1997 року, 18 листопада 1997 року і 19 січня 1998 року Вадул-Сирецька митниця проводила виїмку документів, пов'язаних з фінансовою та комерційною діяльністю *JDE*.

8. 13 жовтня 1997 року прокуратура наклала арешт на власність *JDE* з метою забезпечення доказів, а 16 жовтня 1997 року заблокувала рахунки компанії *JDE*. Вона також вилучила всю документацію компанії, в тому числі бухгалтерські книги та копії контрактів, а також іншу власність, що належала компанії та заявникові.

9. 28 січня 1998 року заявника було затримано за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України (КК).

10. 30 січня 1998 року прокуратура санкціонувала тримання заявника під вартою в очікуванні судового розгляду, зважаючи на розслідування кримінальної справи, порушеної проти нього.

11. 4 лютого 1998 року прокуратура висунула заявникові обвинувачення в контрабанді (стаття 70 КК), у шахрайстві з фінансовими ресурсами (стаття 148—5 КК) та в посадовому підлозі (стаття 172 (2) КК).

12. 5 лютого 1998 року прокурор подовжив строк розслідування на чотири місяці.

13. 17 березня 1998 року прокурор подовжив строк досудового тримання заявника під вартою на чотири місяці.

14. 6 квітня 1998 року прокурор подовжив строк розслідування справи на п'ять місяців і чотирнадцять днів.

15. 9 червня 1998 року заявника, крім іншого, було обвинувачено в ухиленні від сплати податків (стаття 148—2 (2) КК) та умисному використанні підробленого документа (стаття 194 (2) КК).

16. 10 червня 1998 року заявника було повідомлено про завершення розслідування.

17. 30 січня 1999 року заступник прокурора затвердив обвинувальний акт, складений слідчим.

18. 3 лютого 1999 року матеріали справи було передано до Ленінського районного суду м. Чернівці (далі — районний суд).

19. 29 червня 1999 року районний суд передав справу прокуратурі для проведення додаткового розслідування обставин справи, оскільки він вважав, що розслідування було не завершене. Під час провадження заявник подав клопотання до районного суду з проханням звільнити його з-під варти. Клопотання було відхилене районним судом, оскільки був ризик, що він може переховуватися від правосуддя.

20. У липні 1999 року прокуратура оскаржила до обласного суду Чернівців (далі — обласний суд) рішення щодо передання справи на додаткове розслідування на тій підставі, що вже є достатньо доказів, які підтверджують вину заявника.

21. 10 серпня 1999 року обласний суд відхилив подання прокуратури, вважаючи, що необхідно провести додаткове розслідування з метою відтворення картини злочину.

22. 25 серпня 1999 року заявника було звільнено з-під варти на підставі постанови слідчого прокуратури. У заявника взяли підписку про невиїзд з місця проживання.

23. 22 вересня 1999 року запобіжний захід заявникові у вигляді підписки про невиїзд було замінено на зобов'язання з'явитися до слідчих органів і до суду. Того самого дня розслідування кримінальної справи заявника було призу-

пинено у зв'язку з виданням постанови про обшук у пані Льодянової (підозрюваної в цій справі).

24. У вересні 1999 року компанія *JDE* звернулася до районного суду з позовом проти Уряду України, Чернівецької обласної адміністрації та прокуратури, вимагаючи повернення свого майна та документації.

25. 15 вересня 1999 року районний суд у листі, адресованому компанії *JDE*, повідомив, що він не розглядатиме позовні заяви проти юридичних осіб, оскільки вони не підвідомчі йому.

26. 1 жовтня 1999 року районний суд у відповідь на додаткові подання компанії *JDE* сповістив про відмову розглядати скарги проти Уряду України та прокуратури на тій підставі, що вони йому не підвідомчі. Він також повідомив, що на цю справу поширюється юрисдикція державних арбітражних судів.

27. 27 жовтня 1999 року обласний суд задовольнив касаційну скаргу компанії *JDE*, скасував ухвалу від 1 жовтня 1999 року і передав справу на розгляд того самого суду.

28. 3 листопада 1999 року районний суд призупинив провадження у справі з огляду на те, що компанія *JDE* не дотримала формальних вимог Цивільного процесуального кодексу щодо подання позовних заяв (стаття 137 цього Кодексу). Суд надав час до 16 листопада 1999 року, аби компанія *JDE* виправила помилки.

29. 17 листопада 1999 року районний суд заявив про відмову розглядати вимоги компанії *JDE* через те, що вона не виконала ухвалу від 3 листопада 1999 року. 1 грудня 1999 року обласний суд залишив це рішення без зміни.

30. 14 грудня 1999 року компанія *JDE* знову подала скарги проти Уряду України, Чернівецької обласної державної адміністрації та прокуратури Чернівецької області.

31. 6 січня 2000 року районний суд залишив скарги компанії *JDE* без розгляду, зважаючи на те, що вона не додержала формальних вимог статті 137 Цивільного процесуального кодексу стосовно подання позовних заяв. Компанії *JDE* було надано строк до 14 січня 2000 року для виправлення помилок.

32. 17 січня 2000 року районний суд відмовився розглядати скарги компанії *JDE* з огляду на те, що вона не виконала вимоги, викладені в ухвалі від 6 січня 2000 року.

33. 2 лютого 2000 року обласний суд скасував ухвалу від 17 січня 2000 року і передав справу на розгляд по суті до того самого суду.

34. 24 квітня 2000 року районний суд відхилив клопотання компанії *JDE* з вимогою компенсації за моральну та матеріальну шкоду, завдану компанії *JDE* Урядом України, Чернівецькою обласною державною адміністрацією та прокуратурою України. Зокрема, суд визнав, що скарги компанії *JDE* становлять окрему вимогу, яка мала бути подана до суду відповідно до статті 137 Цивільного процесуального кодексу.

35. 25 квітня 2000 року районний суд під час судового слухання у присутності сторін відмовився розглядати вимоги компанії *JDE* стосовно повернення майна та документації у зв'язку з тим, що це питання не підвідомче судам згідно зі статтями 227-1 і 248-3 Цивільного процесуального кодексу та статтею 234 Кримінально-процесуального кодексу. Суд також ухвалив рішення припинити провадження у справі.

36. 31 травня 2000 року обласний суд залишив це рішення без зміни. Зокрема, він заявив, що станом на цей час вимоги компанії *JDE* не можуть бути вирішені в цивільному провадженні, а також зазначив, що в національному праві існує інша процедура для їх розгляду.

37. У травні 2000 року заявник порушив провадження в районному суді проти прокуратури, вимагаючи припинення кримінального розслідування справи проти нього. 2 червня 2000 року районний суд відхилив його вимоги як такі, що не підвідомчі суду згідно зі статтею 24833 Цивільного процесуального кодексу та статтею 234 Кримінально-процесуального кодексу. Зокрема, суд зазначив, що заявник не скористався спеціальною процедурою подання скарг проти дій слідчого під час досудового слідства.

38. 20 липня 2000 року кримінальне розслідування було припинено через брак доказів, що підтверджували б вину заявника.

39. 19 вересня 2000 року заступник прокурора скасував постанову від 20 липня 2000 року з огляду на те, що слідчий не дотримався приписів районного суду від 29 червня 1999 року (див. пункт 19 вище). Прокуратура передала справу на додаткове розслідування.

40. 22 листопада 2001 року районний суд виніс постанову, якою було санкціоновано арешт пані Лядянової.

41. 7 грудня 2001 року прокуратура поінформувала заявника, що кримінальні обвинувачення проти нього все ще розслідуються.

42. Кримінальне розслідування нині призупинено з огляду на те, що оголошено загальнонаціональний розшук пані Лядянової.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРАКТИКА

1. Конституція України від 28 червня 1996 року

Стаття 55

«Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних

міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань».

Розділ VII

ПРОКУРАТУРА

Стаття 121

«Прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;
- 3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян».

Стаття 122

«Прокуратуру України очолює Генеральний прокурор України, який призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади Президентом України. Верховна Рада України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади.

Строк повноважень Генерального прокурора України — п'ять років».

Стаття 123

«Організація і порядок діяльності органів прокуратури України визначаються законом».

Розділ VIII

ПРАВОСУДДЯ

Стаття 124

«Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України».

**2. Кримінально-процесуальний кодекс від 28 грудня 1960 року
(зі змінами від 21 червня 2001 року)¹**

«Стаття 120. Строки досудового слідства

Досудове слідство у кримінальних справах повинно бути закінчено протягом двох місяців. В цей строк включається час з моменту порушення справи до направлення її прокуророві з обвинувальним висновком чи постановою про передачу справи до суду для розгляду питання про застосування примусових заходів медичного характеру або до закриття чи зупинення провадження в справі. Цей строк може бути продовжено районним, міським прокурором, військовим прокурором армії, флотилії, з'єднання, гарнізону та прирівняним до них прокурором у разі неможливості закінчити розслідування — до трьох місяців.

В особливо складних справах строк досудового слідства, встановлений частиною 1 цієї статті, може бути продовжено прокурором Автономної Республіки Крим, прокурором області, прокурором міста Києва, військовим прокурором округу, флоту і прирівняним до них прокурором або їх заступниками на підставі мотивованої постанови слідчого — до шести місяців.

Далі продовжувати строк досудового слідства можуть лише у виняткових випадках Генеральний прокурор України або його заступники.

При поверненні судом справи для провадження додаткового слідства, а також відновленні закритої справи строк додаткового слідства встановлюється прокурором, який здійснює нагляд за слідством, в межах одного місяця з моменту прийняття справи до провадження. Дальше продовження зазначеного строку провадиться на загальних підставах.

Правила, викладені в цій статті, не поширюються на справи, в яких не встановлено особу, що вчинила злочин. Перебіг строку слідства в таких справах починається з дня встановлення особи, яка вчинила злочин».

(30 січня 2003 року Конституційний Суд України надав тлумачення цього положення і постановив, що максимальний строк розслідування кримінальної справи не може бути фіксованим. Він ухвалив, що строк розслідування справи має бути розумним, і при цьому посилався на статтю 6 Конвенції.)

«Стаття 234. Оскарження дій слідчого

...Дії слідчого можуть бути оскаржені до суду.

Скарги на дії слідчого розглядаються судом першої інстанції при попередньому розгляді справи або при розгляді її по суті, якщо інше не передбачено цим Кодексом...»

(Це положення було визнано частково неконституційним на підставі Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року.)

¹ Ці зміни набрали чинності 29 червня 2001 року.

«Стаття 236. Оскарження дій прокурора

Скарга на дії прокурора при проведенні ним досудового слідства або окремих слідчих дій у справі подається вищестоящому прокуророві, який її розв'язує в порядку і в строки, що передбачені статтями 234 і 235 цього Кодексу.

Дії прокурора можуть бути оскаржені до суду.

Скарги на дії прокурора розглядаються судом першої інстанції при попередньому розгляді справи або при розгляді її по суті, якщо інше не передбачено цим Кодексом».

3. Цивільний процесуальний кодекс 1963 року

«Стаття 137. Зміст і форма позовної заяви

Позовна заява подається до суду в письмовій формі.

Позовна заява повинна містити в собі:

- 1) назву суду, до якого подається заява;
- 2) точну назву позивача і відповідача, їх місце проживання або знаходження, а також назву представника позивача, коли позовна заява подається представником;
- 3) зміст позовних вимог;
- 4) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;
- 5) зазначення доказів, що стверджують позов;
- 6) зазначення ціни позову;
- 7) підпис позивача або його представника з зазначенням часу подання заяви.

...До позовної заяви додаються письмові докази, а якщо позовна заява подається представником позивача — також довіреність чи інший документ, що стверджує повноваження представника».

«Стаття 227-1. Підстави закриття провадження в справі

Суд закриває провадження в справі:

- 1) якщо справа не підлягає розглядові в судах; ...»

«Стаття 248-3. Скарги на рішення і дії, які не підвідомчі судам

Судам не підвідомчі скарги:

...на акти і дії службових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури або суду, якщо законодавством встановлено виключно позасудовий порядок їх оскарження...»

(Рішенням Конституційного Суду № 6-рп/2001 від 23 травня 2001 року це положення було визнано неконституційним у частині щодо непідвідомчості судам скарг «на акти і дії службових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури».)

4. Конституційний Суд України

а) Рішення від 23 травня 2001 року стосовно конституційності пунктів 3, 4 та 5 статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу

«Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення абзацу четвертого статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу України в частині щодо невідомості судам скарг “на акти і дії службових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури...”, якщо законодавством встановлено виключно поза-судовий порядок оскарження».

б) Рішення від 30 січня 2003 року стосовно конституційності частини 3 статті 120, частини 6 статті 234 та частини 3 статті 236 Кримінально-процесуального кодексу

«1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), [положення]

... 1.2. Частини шостої статті 234, частини третьої статті 236, згідно з якими скарги на постанови слідчого, прокурора про притягнення як обвинуваченого розглядаються судом першої інстанції при попередньому розгляді справи або при розгляді її по суті.

2. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (1001-05, 1002-05), які унеможливають розгляд судом на стадії досудового слідства скарг на постанови слідчого, прокурора стосовно приводів, підстав і порядку порушення кримінальної справи щодо певної особи».

ОСКАРЖЕННЯ

43. Заявник скаржився на підставі пункту 1 статті 6 Конвенції з приводу надмірної тривалості кримінального провадження проти нього. Він також скаржився на відсутність ефективних засобів правового захисту стосовно його скарги, як передбачено статтею 13 Конвенції.

44. 14 березня 2003 року заявник подав додаткову скаргу до Суду за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. У своїх зауваженнях, поданих у відповідь на зауваження Уряду від 14 березня 2003 року, заявник стверджував, що, хоча ухвалою від 22 листопада 2002 року заява визнана частково неприйнятною, було також допущено порушення статті 1, пункту 2 статті 4, пунктів 1, 2, 3, 4 і 5 статті 5, пунктів 1, 2 і 3 статті 6, пункту 1 статті 8, статті 13, а також статті 4 Протоколу №7 до Конвенції.

ЩОДО ПРАВА

45. За твердженням заявника, надмірна тривалість провадження порушила вимогу «розумного строку», закріплену у пункті 1 статті 6 Конвенції, яким передбачено:

«Кожен... при встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього, має право... на розгляд упродовж розумного строку... судом...»

46. Далі він скаржився на відсутність ефективних засобів правового захисту стосовно його скарги, на порушення статті 13 Конвенції, яка передбачає:

«Кожен, чий права і свободи, викладені в цій Конвенції, порушуються, має право на ефективний засіб правового захисту у відповідному національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні особи».

I. ПРИЙНЯТНІСТЬ

A. Попередні міркування

47. Насамперед Суд зазначає, що скарги заявника за статтями 3, 4, пунктами 1 і 3 статті 5, пунктом 1 статті 6 (справедливість) і статтею 14 Конвенції було відхилено на підставах, викладених в ухвалі про часткову прийнятність від 22 жовтня 2002 року. Суд знову підтверджує підстави для відхилення цих скарг. Отже, ухвала щодо цих скарг не може переглядатися.

48. Далі Суд зауважує, що, після того як про скарги стосовно тривалості провадження було повідомлено Уряд для висловлення ним зауважень, заявник подав додаткову скаргу, стверджуючи про порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції. У зв'язку з цим Суд зазначає, що кримінальне провадження проти заявника все ще триває. Коли провадження у справі буде припинено, заявник матиме можливість звернутися до національного суду з вимогами про відшкодування. Отже, скарга заявника за статтею 1 Першого протоколу є передчасною і має бути відхилена через невичерпання національних засобів правового захисту. Суд хотів би вказати, що після ухвалення остаточного рішення стосовно його вимог про відшкодування заявник зможе знову подати скаргу до Суду, якщо все ще вважатиме себе потерпілим від стверджуваного порушення статті 1 Першого протоколу. З цього випливає, що нинішня скарга має бути відхилена на підставі пунктів 1 і 4 статті 35 Конвенції.

49. Насамкінець Суд зауважує, що після повідомлення Уряду було подано нові скарги про стверджувані порушення пунктів 2, 4 і 5 статті 5, пунктів 2 і 3 статті 6 і статті 4 Протоколу № 7 до Конвенції. Попри інші підстави неприйнятності, Суд вважає, що в матеріалах не міститься нічого, що доводило б наявність порушення цих положень. Таким чином, ці скарги мають бути відхилені як явно необґрунтовані, згідно з пунктами 3 і 4 статті 35 Конвенції.

B. Доводи сторін стосовно повідомлених скарг

50. Уряд доводив, що заявник не вичерпав національних засобів правового захисту, бо не звернувся до прокурора вищого рівня з оскарженням рішення

про тимчасове припинення розслідування його справи (див. пункт 42 вище). У зв'язку з цим Уряд посилався на статтю 234 Кримінально-процесуального кодексу (КПК). Крім того, Уряд зазначав, що статті 55 і 124 Конституції України та стаття 248-3 Цивільного процесуального кодексу (ЦПК) надають заявникові ще один засіб правового захисту, який дав би йому змогу оскаржити до суду стверджуване незаконне невиконання слідчим постанови заступника прокурора Чернівецької області від 19 вересня 2000 року (див. пункт 39 вище). Однак він не скористався цим засобом правового захисту.

51. Заявник оспорував цю думку. Зокрема, він стверджував, що оскаржував незаконні дії слідства до Ленінського районного суду та Чернівецького обласного суду згідно зі статтями 234 КПК і 248-3 ЦПК. Відповідні рішення цих судів були постановлені 25 квітня, 31 травня і 2 червня 2000 року. Далі заявник наголошував, що постанова, прийнята заступником прокурора Чернівецької області 19 вересня 2000 року, є остаточним рішенням для цілей вичерпання національних засобів правового захисту. Заявник стверджував, що немає ефективних засобів правового захисту, які йому необхідно вичерпати для оспорення цієї постанови. Зокрема, заявник стверджував, що він кілька разів подавав скарги до Генеральної прокуратури України та Чернівецької обласної прокуратури стосовно нерозумної тривалості та незаконності провадження у справі. Остаточну відповідь на скарги надала 7 грудня 2001 року прокуратура, яка поінформувала заявника, що його справа все ще розслідується.

52. Уряд зазначав, що 23 травня 2001 року Конституційний Суд визнав пункт 4 статті 248-3 ЦПК частково неконституційним. Уряд намагався переконати, що на підставі цього рішення заявник отримав закріплене законодавством право оскаржувати безпосередньо до суду дії слідчих і вимагати відшкодування за ці дії. Уряд також привернув увагу до змін, внесених до статті 234 КПК 21 червня 2001 року (набрали чинності 29 червня 2001 року), згідно з якими передбачалася можливість оскарження в суді дій слідчого/прокурора, що порушували права сторін.

53. Заявник доводив, що засоби правового захисту, запроваджені 23 травня та 21 червня 2001 року (набрали чинності 29 червня 2001 року), не існували на час подання ним заяви. Він стверджував, що тоді суди та правоохоронні органи діяли на підставі чинних на той час законів, і наголошував, що національні засоби правового захисту діяли на підставі законів, що були чинними на той час. Отже, він дійшов висновку, що національні засоби правового захисту було вичерпано.

С. Оцінка Суду

1. Засоби правового захисту згідно з українським законодавством

54. Суд зазначає, що, за повідомленням Уряду, засоби правового захисту, запроваджені в Україні з 23 травня та 21 червня 2001 року, надали націо-

нальним судам повноваження розглядати скарги за статтею 248-3 ЦПК та статтею 234 КПК стосовно неправомірних дій слідчих органів, які порушували права сторін у кримінальному провадженні. На суди покладалися повноваження присуджувати відшкодування за виявлені порушення, у тому числі повноваження скасовувати оспорювані рішення. Що стосується скарг заявника з приводу тривалості провадження та скарг з приводу припинення кримінального провадження у справі та його відновлення, Уряд зазначав, що такі скарги можна було подавати до національних судів відповідно до процедури, передбаченої законом. Зокрема, скарги щодо надмірної тривалості провадження можна було подавати до судів згідно зі статтею 248-3 ЦПК з 23 травня 2001 року. Скарги стосовно припинення провадження та постанови від 19 вересня 2000 року можна було подавати до судів на підставі статті 234 КПК з 29 червня 2001 року.

55. Суд бере до уваги твердження Уряду, що рішення прокуратури могли оспорюватися на підготовчому (адміністративному) слуханні у справі або під час судового слухання по суті. Рішенням Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року національним судам було надано повноваження розглядати ці скарги вже під час судового слідства. У цьому рішенні Конституційний Суд постановив, що апеляційному оскарженню підлягають підстави та процедура порушення кримінального провадження проти особи, а не суть кримінальних обвинувачень як таких.

56. Отже, Суд встановив, що національне право передбачає судовий контроль за діями слідчих органів. Проте залишається вирішити, чи міг цей контроль ефективно здійснюватися у справі, що розглядається, і чи був він доступним, а не просто теоретичним або ілюзорним під час подання заяви. Зокрема, потрібно з'ясувати, чи надавали ці засоби правового захисту розумні перспективи успіху скарги заявника згідно з Конвенцією щодо нерозумної тривалості провадження.

2. Принципи, закладені в пункті 1 статті 35 Конвенції

57. Суд нагадує, що, згідно з його усталеною практикою, норма пункту 1 статті 35 Конвенції про вичерпання національних засобів правового захисту полягає в тому, щоб надати Договірним державам можливість не допустити порушення або виправити порушення, про які стверджує заявник, до того, як скаргу про ці порушення буде подано до Суду. Однак вичерпаними мають бути лише ті засоби правового захисту, які є ефективними. На Уряд, який стверджує про невичерпання засобів правового захисту, покладається обов'язок переконати Суд у тому, що цей засіб захисту був ефективним засобом, наявним і теоретично, і практично у відповідний час. Якщо Урядові це вдалося, тоді заявник має довести, що засіб правового захисту, запропонований Урядом, був фактично вичерпаний, або що з якихось підстав він є неадекватним і неефективним за конкретних обставин справи, або що існують особливі обставини, які звільняють його від дотримання цієї вимоги (див. рішення у

справі «Данкевич проти України» (*Dankevych v. Ukraine*) від 29 квітня 2003 року, заява № 40679/98, п. 107).

58. Суд наголошує, що при застосуванні цієї норми слід належним чином враховувати ситуацію. Відповідно, Суд визнає, що статтю 35 слід застосовувати з певною мірою гнучкості та без надмірного формалізму. Далі Суд визнав, що норма про вичерпання національних засобів правового захисту не є абсолютною і не може застосовуватися автоматично; при розгляді питання, чи було дотримано цієї вимоги, важливо брати до уваги конкретні обставини окремої справи. Між іншим, це означає, що Суд має реалістично враховувати не просто існування формальних засобів правового захисту в правовій системі Договірної держави, про яку йдеться, а й загальний правовий та політичний контекст, у якому вони функціонують, а також особисті обставини справи самого заявника (див. рішення у справі «Акдивар та інші проти Туреччини» (*Akdivar and Others v. Turkey*) від 16 вересня 1996 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV, с. 1211, п. 69). Суд має з'ясувати, чи заявник, з огляду на всі обставини цієї справи, зробив усе, що можна було розумно від нього очікувати, для вичерпання національних засобів правового захисту.

59. Далі Суд нагадує, що вирішальним питанням при оцінюванні ефективності засобу правового захисту у випадку скарги щодо тривалості провадження є те, чи може заявник подати цю скаргу до національних судів з вимогою конкретного відшкодування; іншими словами, чи існує будь-який засіб, який міг би вирішити його скаргу шляхом надання безпосереднього та швидкого відшкодування, а не просто опосередкованого захисту його прав, гарантованих статтею 6 Конвенції (див. рішення у справі «Девеєр проти Бельгії» (*Deweere v. Belgium*) від 27 лютого 1980 року, серія А, № 35, с. 16, п. 29). Суд також постановив, що цей засіб вважатиметься «ефективним», якщо його можна використати для того, щоб прискорити постановлення рішення судом, який розглядає справу, або надати скаржникові належне відшкодування за зволікання і затримки, що вже відбулися (див. «Кудла проти Польщі» (*Kudła v. Poland*) [GC], № 30210/96, п. 157–159, ECHR 2000-XI; «Міфсуд проти Франції» (*Mifsud v. France*) (ухв.), [GC], № 57220/00, п. 17, ECHR 2002-VIII).

60. Суд також зазначає, що, оскільки йшлося про засіб захисту, запроваджений після подання заяви до Суду, у справах проти Італії він постановляв, що заявникам стосовно тривалості провадження слід було вдатися до засобу правового захисту, запровадженого Законом Пінто (*Pinto Act*), незважаючи на те, що він набрав чинності вже після того, як їхні заяви було подано до Суду (див., наприклад, рішення у справі «Джакометті та інші проти Італії» (*Giacometti and Others v. Italy*) від 8 листопада 2001 року, № 34939/97). Аналогічне рішення було постановлено щодо справ, поданих проти Хорватії та Словаччини після набрання чинності конституційною поправкою, яка дозволяла Конституційному суду надавати відшкодування як превентивного, так і компенсаційного характеру особам, що скаржаться на надмірні затримки в судовому провадженні (див. рішення у справі «Ноголіка проти Хорватії»

(*Nogolica v. Croatia*) від 5 вересня 2002 року, № 77784/01; «Андрасик, Церман, Бедак, Лахманн, Коцур, Дубравичкий і Бразда проти Словаччини» (*Andrasik, Bedac, Lachmann, Kocur, Dubravicky and Brazda v. Slovakia*) від 22 жовтня 2002 року, № 57984/00, 60237/00, 60242/00, 60679/00, 60680/00, 68563/01 і 60226/00).

3. Оцінка Судом вичерпання

національних засобів правового захисту

61. Виходячи із зазначених вище міркувань стосовно цієї справи, Суд визнає, що заявник мав можливість подати скаргу до відповідного суду з 23 травня 2001 року, а з 29 червня 2001 року — оскаржувати постанову прокурора Чернівецької області від 19 вересня 2000 року, якою було відновлено кримінальне провадження проти нього. Заявник міг зробити це або в порядку цивільного провадження, згідно зі статтею 248-3 ЦПК, або в порядку кримінального провадження, згідно зі статтею 234 КПК. Таким чином, на думку Суду, слід розглянути, чи відповідають ці засоби правового захисту критеріям пункту 1 статті 35 Конвенції.

62. Стосовно подання скарги прокуророві вишого рівня, що, відповідно до зауважень Уряду, має вважатися ефективним засобом правового захисту, Суд вважає, що цей засіб не може розглядатися як «ефективний» і «доступний», оскільки статус прокурора в національному праві та його участь у кримінальному провадженні проти заявника не надають відповідних гарантій незалежного та безстороннього розгляду скарг заявника.

63. Зокрема, Суд зауважує, що Конституцією України передбачено здійснення влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Згідно з положеннями Конституції України 1996 року, якими регулюється здійснення правосуддя, судова влада здійснюється виключно незалежними судами. Положеннями стосовно структури, функцій та організації органів прокуратури, які містяться в розділі VII Конституції України (статті 121–123) та в законі «Про прокуратуру» (розділи I, II), передбачено, що завдання обвинувачення у кримінальному провадженні здійснюються прокурорами. У зв'язку з цим Суд нагадує твердження Уряду, що прокурори в Україні у той час підпорядковувалися і все ще підпорядковуються Генеральному прокуророві України, канцелятуру якого пропонує Президент України, а обирає парламент України. Президент України також може звільнити Генерального прокурора з посади без згоди парламенту. Таким чином, немає жодного сумніву, що прокурори при здійсненні своїх функцій перебувають під наглядом органу, що належить до виконавчої гілки влади. На думку Суду, саме твердження, на яке посилається Уряд, що, згідно із застосованими законами, прокурори, крім здійснення обвинувачення, діють також як охоронці судового органу або статусу незалежних і безсторонніх суб'єктів. Суд зазначає, що прокурори виконують слідчі функції та функції обвинувачення,

а отже, їхній статус у кримінальному провадженні, як передбачалося законом у відповідний час, зокрема положеннями Закону «Про прокуратуру» (розділи I, II) та Кримінально-процесуального кодексу України (статті 22, 25 і 32), має розглядатися як статус сторони у цьому провадженні. Отже, Суд зазначає, що звернення до прокурора, який був стороною у кримінальному провадженні в цій справі, не обіцяло розумних перспектив успіху, бо воно не було «ефективним». Таким чином, заявник не був зобов'язаний скористатися цим засобом правового захисту.

64. Оскільки припускається також, що заявникові слід було використати засіб правового захисту згідно зі статтею 248-3 ЦПК, Суд вважає, що, скориставшись цим засобом, заявник міг би оскаржити в національних судах дії конкретного слідчого або прокурора як офіційних осіб держави. Як зазначає Суд, притому, що заявник справді не порушив цивільного провадження з приводу довготривалого розслідування його справи, Уряд не показав, яким чином порушення такого провадження могло б виправити затримку в розслідуванні справи. Суд вважає, що приклади, які Уряд наводить із національної практики, мало допомагають у цьому відношенні.

65. Оскільки припускається, що заявникові потрібно було скористатися цим засобом захисту згідно зі статтею 234 КПК, Суд зазначає, що ним було можливо скористатися з 29 червня 2001 року лише під час попереднього засідання суду або в ході судового слухання справи по суті. Отже, Суд визнає, що цей засіб правового захисту не задовольняє критерії пункту 1 статті 35 стосовно поняття доступності, оскільки він передбачає, що оскарження тривалості розслідування справи можливе лише після завершення слідства, а не в процесі розслідування. Що стосується внесення змін до статті 234 КПК, згідно з якими дозволяється подавати скарги на прокурора або слідчого під час розслідування справи, Суд вважає, що, хоча цей засіб теоретично існує з 30 січня 2003 року, Уряд не показав, якими є його практичні наслідки. Мало того, закон конкретно не зазначає, чи є стаття 234 КПК засобом правового захисту у випадках довготривалості кримінального провадження і яке відшкодування може надаватися заявникові, якщо буде визнано, що тривалість розслідування суперечила вимозі «розумності».

66. За цих обставин, вважає Суд, не було достатньою мірою встановлено, що звернення до засобів, запропонованих Урядом, змогло б забезпечити заявникові відшкодування у зв'язку зі скаргами про надмірну тривалість провадження в його справі. Крім того, Суд дійшов висновку, що ця справа відрізняється від справ щодо тривалості провадження проти Італії (та аналогічних справ проти Словаччини і Хорватії), в яких можна було очікувати, що заявники скористаються засобом правового захисту, запровадженого Законом Пінто, після того як вони подали свої заяви до Суду, оскільки засіб правового захисту, зазначений у Законі Пінто, задовольняє критерії пункту 1 статті 35 Конвенції щодо його ефективності й доступності (див., наприклад, «Джакометті та інші проти Італії» (ухв.), № 34939/97, ECHR 2001-XII, або

«Бруско проти Італії» (*Brusco v. Italy*) (ухв.), № 69789/01, ECHR 2001-IX). Суд також зазначає, що засоби правового захисту, згадані у названих справах, були конкретно розраховані на надання відшкодування у випадках скарг стосовно тривалості провадження.

67. У світлі тверджень сторін Суд вважає, що ця заява порушує серйозні питання щодо фактів і щодо права згідно з Конвенцією, вирішення яких вимагає розгляду по суті. Таким чином, Суд робить висновок, що вона не може бути відхилена на підставах невичерпання національних засобів правового захисту в значенні пункту 1 статті 35 Конвенції. Жодних інших підстав для оголошення її неприйнятною не виявлено.

II. ЩОДО СУТІ СКАРГ ЗАЯВНИКА

68. Уряд стверджував, що провадження у справі слід поділяти на чотири послідовні періоди: з 28 січня 1998 року до 3 лютого 1999 року; з 3 лютого до 10 серпня 1999 року; з 10 серпня до 22 вересня 1999 року і, останній період, з 22 вересня 1999 року дотепер. Уряд доводив, що кожен із цих періодів відповідає вимогам «розумного строку», закріпленим у пункті 1 статті 6 Конвенції.

69. Заявник доводив, що цей підхід є недоречним, з огляду на те, що кримінальне провадження у цій справі триває вже шість років і все ще не припиняється.

A. Період, що має братися до уваги

70. Суд вважає, що міркування Уряду стосовно оцінювання тривалості провадження не відповідає прецедентному праву Суду (див. «Кудла проти Польщі» [GC], № 30210/96, п. 124, ECHR 2000-XI). Суд нагадує, що у кримінальних справах перебіг «розумного строку», про який ідеться в пункті 1 статті 6 Конвенції, починається з моменту, коли особу «обвинувачено»; це може трапитися до того, як справа надійшла до суду першої інстанції (див., наприклад, згадуване рішення у справі «Девеєр проти Бельгії», с. 22, п. 42), тобто з дня арешту, дати, коли особу, про яку йдеться, було офіційно повідомлено, що його буде обвинувачено, чи з дати, коли розпочалося досудове слідство (див. рішення у справі «Вемгофф проти Німеччини» (*Wemhoff v. Germany*) від 27 червня 1968 року, серія A, № 7, с. 26–27, п. 19; рішення у справі «Ноймайстер проти Австрії» (*Neumeister v. Austria*), ухвалене того самого дня, серія A, № 8, с. 41, п. 18, та рішення у справі «Рінгайзен проти Австрії» (*Ringeisen v. Austria*), від 16 липня 1971 року, серія A, № 13, с. 45, п. 110). «Обвинувачення» для цілей пункту 1 статті 6 може бути визначено як «офіційне повідомлення особі компетентним органом, в якому стверджується, що вона вчинила злочин», визначення, яке також відповідає перевірці того, чи «на становище підозрюваного це значно вплинуло» (див. згадуване вище рішення у справі «Девеєр проти Бельгії», с. 24, п. 46; рішення у справі «Фоті та інші

проти Італії» (*Foti and Others v. Italy*) від 10 грудня 1982 року, серія А, № 56, п. 52). Що стосується закінчення «строку», в кримінальних справах період, на який поширюється дія пункту 1 статті 6, охоплює все провадження, про яке йдеться, включаючи апеляційне провадження (див. рішення у справі «Кеніг проти Німеччини» (*König v. Germany*) від 28 червня 1978 року, серія А, № 27, с. 33, п. 98).

71. Суд зауважує, що перебіг строку, який має братися до уваги, почався 28 січня 1998 року, коли заявника було затримано за підозрою у вчиненні злочину, тобто тоді, коли почалося слідство, яке значно вплинуло на становище заявника. Це провадження все ще триває, хоча минуло понад шість років.

В. Розумна тривалість провадження

72. Згідно з прецедентним правом Суду, розумність тривалості провадження у справі має оцінюватися у світлі конкретних обставин справи та з урахуванням критеріїв, закріплених у практиці Суду, зокрема складності справи та поведінки заявника і державних органів, що розглядають справу (див., серед інших авторитетних джерел, рішення у справі «Пелісьє і Сассі проти Франції» (*Pélissier and Sassi v. France*) [GC], № 25444/94, п. 67, ECHR 1999-II; та рішення у справі «Філіс проти Греції» (№ 2) (*Philis v. Greece*) (по. 2) від 27 червня 1997 року, ECHR 1997-IV, с. 1083, п. 35).

73. Суд зазначає, що в розгляді справи проти заявника брали участь дві судові інстанції, а саме — Ленінський районний суд м. Чернівці та Чернівецький обласний суд. Рішеннями обох судів, постановленими в 1999 році, справу було направлено на додаткове розслідування. Суд вважає, що були значні затримки в розслідуванні справи, які не можна виправдати неможливістю притягнення пані Лёдянової до суду, незважаючи на твердження Уряду з цього приводу. Суд зауважує, що, згідно зі статтею 206 КПК, на яку посиляється Уряд, вона була однією з підозрюваних у справі, і провадження проти неї можна було відокремити від кримінальної справи проти заявника і призупинити провадження проти неї. Уряд не надав жодного вірогідного пояснення, чому цього не було зроблено.

74. Суд зазначає, що заявника можна вважати відповідальним за деякі незначні затримки у провадженні, такі як періоди з 10 по 30 жовтня 1998 року та з 29 грудня 1998 року по 28 січня 1999 року, коли він ознайомлювався з матеріалами справи. Проте ця затримка була пов'язана з тим, що заявник здійснював своє право згідно з національним законодавством. Щодо затримки, спричиненої неподанням до Ленінського районного суду м. Чернівці з вересня 1999 року по 17 січня 2000 року акціонерним товариством *JDE* скарг з вимогою повернути майно і документи, Суд визнає, що цей період не позначився на кримінальному провадженні проти заявника. В будь-якому разі Суд не може виправдати тривалість періодів бездіяльності між прийняттям рішення Ленінського районного суду м. Чернівці від 29 червня 1999 року і

проведенням слідчих дій прокуратури (19 вересня 2000 року) та подальшою бездіяльністю з 19 вересня 2000 року до теперішнього моменту. Певна річ, не може Суд виправдати і загальну тривалість провадження у справі заявника (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Портінгтон проти Греції» (*Portington v. Greece*) від 23 вересня 1998 року, *Reports*, 1998-VI, с.2632, п. 29, та рішення у справі «Зана проти Туреччини» (*Zana v. Turkey*) від 25 листопада 1997 року, *Reports* 1997-VII, с. 2552, п. 79).

75. Не є відповіддю на скаргу заявника твердження, що призупинення кримінального провадження не мало негативного впливу на його права, бо він міг вільно пересуватися й обирати місце проживання і був лише зобов'язаний з'являтися на виклик суду чи слідчого органу. Слід зазначити, що заявник все ще живе у стані невизначеності стосовно долі кримінальної справи проти нього.

76. Уряд не надав жодного переконливого пояснення з приводу цих затримок. За цих обставин Суд визнав, що період, який знадобився для вирішення питання щодо обвинувачення проти заявника, не задовольняє вимоги «розумного строку». Відповідно, було порушення пункту 1 статті 35 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

77. Нарешті, заявник скаржився, що в Україні немає ефективних засобів правового захисту, якими він зміг би скористатися, щоб отримати відшкодування за надмірну тривалість кримінального провадження. Він посилався на статтю 13 Конвенції.

78. Суд наголошує, що стаття 13 гарантує ефективний засіб правового захисту в національному органі у зв'язку зі стверджуваним порушенням вимоги згідно з пунктом 1 статті 6 щодо розгляду справи в межах розумного строку (див. рішення у справі «Кудла проти Польщі» [GC], №30210/96, п. 156, ECHR 2000-XI). Суд нагадує, що засіб правового захисту є «ефективним», якщо ним можна скористатися або для того, щоб прискорити постановлення рішення судом, який розглядає справу, або для того, щоб забезпечити заявникові належне відшкодування за затримки, які вже мали місце (див. рішення у справі «Кудла проти Польщі», згадуване вище, п. 157–159). Суд зазначає, що Уряд у своїх попередніх запереченнях повідомляв про наявність засобів правового захисту стосовно скарг заявника. Проте, оскільки Уряд наводить ті самі міркування, що й у відповіді на скаргу на підставі статті 13, його аргументи, так само, як і його заперечення, мають бути відхилені (див. пункти 62–66 вище).

79. Отже, Суд дійшов висновку, що було порушення статті 13 Конвенції, з огляду на відсутність ефективного і доступного засобу захисту згідно з національним правом стосовно скарги заявника з приводу надмірної тривалості кримінального провадження у його справі.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

80. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Відшкодування

81. Заявник стверджував, що його вимоги справедливої сатисфакції стосуються майна *JDE*, 99 % акцій якого належать йому особисто і яке було конфісковане 13 жовтня 1997 року. Він вважав, що конфіскація цього майна спричиняє щоденну втрату прибутків і завдає моральної шкоди. Заявник вимагав 70 000 доларів США на день як компенсацію за втрату прибутків і 210 000 доларів США як відшкодування нематеріальної шкоди. Він стверджував, що зазнав шкоди цих категорій внаслідок безпосереднього порушення статей 9 і 10 Закону «Про режим іноземних інвестицій». Він заявляв, що загальна сума матеріальних збитків за 250 робочих днів на рік становить 107 380 000 доларів США. Він також заявив, що його нематеріальна шкода має оцінюватися в 322 140 000 доларів США¹¹.

Заявник стверджував, що загалом сума компенсації за матеріальну та нематеріальну шкоду становить 429 520 000 доларів США .

82. Стосовно матеріальної шкоди, якої вимагав заявник, Уряд погодився, що нерозумна тривалість кримінального провадження проти заявника, можливо, мала наслідком втрату можливостей у бізнесі (див. рішення у справі «Георгіадіс проти Кіпру» (*Georgiadis v. Cyprus*) від 14 травня 2002 року, п. 53, № 50516/99). Далі Уряд зазначив, що компанія *JDE* має свої власні права і зобов'язання, які відрізняються від прав та зобов'язань її власників. Крім того, Уряд зауважив, що компанія *JDE* не є стороною провадження в Суді. Уряд заявляв, що сума компенсації, якої вимагає заявник, не підтверджується жодними відповідними доказами і є надмірною та необґрунтованою. Далі Уряд наголошував, що не існує причинного зв'язку між стверджуваним порушенням прав заявника згідно з пунктом 1 статті 6 і статтею 13 Конвенції та шкодою, за яку заявник вимагає відшкодування.

83. Стосовно нематеріальної шкоди, Уряд визнав, що надмірна тривалість кримінального провадження може призвести до того, що обвинуваченому буде завдано нематеріальної шкоди. Проте Уряд зазначив, що сума компенсаційної вимоги заявника є надмірною і, на його думку, потребує подальшого уточнення. Уряд попросив Суд визначити суму компенсації на справедливій основі відповідно до свого прецедентного права.

¹¹ Приблизно 337 858 884,61 євро.

84. Суд не вбачає жодного причинного зв'язку між визнаним порушенням і стверджуваною заявником матеріальною шкодою, якої він нібито зазнав. Він не присуджує нічого за цим пунктом. Проте, на його думку, можна вважати, що заявник перебував у певному стані фізичної страждання через довгий період невизначеності, який він пережив і продовжує переживати, внаслідок надмірної тривалості розгляду кримінальної справи. Тому Суд, керуючись принципом справедливості, присуджує заявникові 2 500 євро як компенсацію за моральну шкоду.

В. Судові витрати

85. Заявник також вимагав компенсації за судові витрати, понесені під час провадження в Суді, загальною сумою в 76 137,61 євро. На підтвердження своїх вимог заявник подав дві накладні, видані його адвокатами «замовникові» — Європейському суду з прав людини — за ведення справи.

86. Уряд України зазначив, що заявник не дотримався пункту 2 правила 60 Регламенту Суду, оскільки не надав обґрунтованого підтвердження, що витрати на представництво в Суді були фактичними. Уряд також зазначав, що згадані заявником витрати стосувалися тільки провадження в Суді, а не провадження в національних судах. Далі Уряд заявляв, що до Суду не було подано договору, яким підтверджується представництво заявника і домовленість про сплату гонорару. Зокрема, Уряд вважав, що адвокати заявника безпідставно завишили кількість годин (понад 400), які вони нібито витратили на підготовку справи. Далі Уряд зазначив, що витрати на переклад документів англійською мовою, на «попередню підготовку справи» та «підготовку зауважень» стосуються тих самих дій адвокатів заявника і не підтверджуються відповідними накладними і квитанціями. Тому Уряд просив Суд відхилити вимоги заявника про компенсування судових витрат, понесених під час провадження в національних судах і конвенційних органах, оскільки він не надав жодних доказів на підтримку цих вимог (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Прессоз компанії Нав'єра С. А.» та інші проти Бельгії» (*Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium*) (стаття 50) від 3 липня 1997 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-IV, с. 1299, п. 24; рішення у справі «Озюрк проти Німеччини» (*Ozturk v. Germany*) (стаття 50) від 23 жовтня 1984 року, серія А, № 85, с. 9, п. 9).

87. Заявник не погоджувався. Він наголошував, що час, витрачений адвокатом на ведення його справи, було належним чином обраховано, оскільки його справа досить складна. Далі він зазначав, що вимоги компенсації за судові витрати підтверджуються відповідними документами, поданими до Суду.

88. Суд нагадує: для того щоб судові витрати було включено в суму виплати згідно зі статтею 41, має бути встановлено, що вони були фактичними і необхідними, з огляду на запобігання порушенням Конвенції чи для того, щоб одержати відшкодування у зв'язку з тим, що було визнано порушення Конвенції; до того ж витрати мають бути розумними за розміром (див. «Нільсен і

Йонсен проти Норвегії» (*Nilsen and Johnsen v. Norway*) [GC], № 23118/93, п. 62, ECHR 1999-VIII). Суд вважає, що цих вимог не було дотримано в даній справі. Суд визнав, що адвокати заявника завищили кількість годин, витрачених ними на підготовку справи. Суд не переконався, що судові витрати, сума яких відображає нібито чотириста годин ефективної роботи і становить 76 137,61 євро, були фактичними чи розумними у зв'язку з підготовкою скарг, поданих до Суду. Однак зрозуміло, що заявник поніс певні витрати на виплату гонорарів адвокатам, виходячи з документів, поданих його адвокатами до Суду.

З урахуванням наявної в Суду інформації та зазначених вище критеріїв, Суд вважає прийнятним присудити заявникові 1 500 євро як компенсацію за судові витрати.

С. Відсотки в разі несвоечасної виплати

89. Суд вважає, що в разі несвоечасної виплати має нараховуватися відсоток, який обчислюється за розміром граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, плюс три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Відхиляє* заперечення Уряду щодо неприйнятності заяви на підставі невичерпання національних засобів правового захисту.

2. *Оголошує* неприйнятними скарги щодо стверджуваного порушення пунктів 2, 4 і 5 статті 5, пунктів 2 і 3 статті 6 Конвенції, статті 1 Першого протоколу та статті 4 Протоколу № 7 до Конвенції.

3. *Визнає* прийнятними скарги стосовно тривалості провадження та відсутності ефективних засобів правового захисту.

4. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

5. *Постановляє*, що було порушення статті 13 Конвенції.

6. *Постановляє*,

а) що протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним, згідно з пунктом 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявникові 2 500 (дві тисячі п'ятсот) євро як компенсацію за моральну шкоду та 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро як компенсацію за судові витрати, плюс будь-який податок, що може справлятися із зазначених сум;

б) що названі вище суми мають бути конвертовані в національну валюту Ізраїлю, за місцем нинішнього проживання заявника, — за курсом, який застосовуватиметься на день розрахунку;

с) що зі впливом зазначених вище трьох місяців і до дня виплати на зазначену суму має нараховуватися простий відсоток у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, плюс три відсоткові пункти.

7. Відхиляє одноголосно решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 30 березня 2004 року, відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Підпис: С. Доллі,
Секретар Суду

Підпис: Ж.-П. Коста,
Голова Суду